

מצות שחיטה

שיעור פתיחה לעיון במס' חולין

חולין (כח., ק.; טז: - יז.).

- מהו הדין בגמ' פסחים? מהו ביאור הדין וטעמו?
 - מה הוקשה לתוס', ומה תירצו?
- דברי התוס' נתבארו יותר בתוס' חולין -
- תוס' חולין (לז. סוף ד"ה השתא) - בק "אף לאחר שנתנבלה ... ואכתי לא פקע"**

אולם הענין הורחב הכא -

תוס' שבועות (כד. ד"ה האוכל) - בק החלקים המסומנים

- במה נחלקו?
- וע"ע **תוס' שאנץ פסחים שם (לו. ד"ה האוכל)** - ויש להעיר שהוא היה אחי הריצב"א

ג פירוש הרמב"ם

- ומה דעת הרמב"ם בזה?
- ספר המצוות לרמב"ם מצוות קמ"ו, קמ"ט**
- רמב"ם מנין המצוות הקצר (מצוות קמ"ו, קמ"ט) והשגות הראב"ד שם**
- רמב"ם ריש הל' שחיטה (עד הל' ד') לעומת הל' מאכלות אסורות (פרק ד' הל' א')**
- רמב"ם הל' ברכות (פרק י"א הל' ב')**

גמרא (סוף טז: - ריש יז.), "הכל שוחטין ... לא אישתרי כלל"

רמב"ם הל' שחיטה (פרק ד' הל' י"ז - י"ח)

- במה נחלקו התנאים?
- מה דעת הרמב"ם בזה?
- תתבונן היטב** - איך זה קשור אל שיטתו למעלה?

חומש דברים (פרק י"ב פסוקים כ' - כ"ב) וברש"י גמרא חולין (ריש כח.), "דתניא רבי אומר ... בבהמה"

א הקדמות

הראשונים דנו על עומק הנלמד מפסוקים אלו, ונעניין בזה ע"י ב' הקדמות -

א. פרשיות נוספות

חומש דברים (פרק י"ד פסוק כ"א), וברש"י (ד"ה לגר) (ובספורנו)

[טוב גם לעבור קצת על כל הפרשה שם, והיינו מפסוק י"א ואילך.]

- מהו הקשר שבין ב' הפרשיות שלמדת? מה נוסף הכא בפרשה הב'?

חומש ויקרא (פרק י"א פסוק ל"ט [ופסוק מ]; פרק י"ז פסוק ט"ו; פרק כ"ב פסוק ח')

- איזה דין בנבילה נוסף בפסוקים אלו?

ב. ענין "אין איסור חל על איסור" (אאחע"א)

גמרא (ריש ק:), "ר' יהודה אומר ... בל תאכל טמאה", וברש"י (ד"ה ה"ג יכול)

רמב"ם הל' איסורי ביאה (פרק י"ז הל' ח')

רמב"ם הל' מאכלות אסורות (פרק ד' הל' ב'), ובמגיד משנה "ובגמרא בפרק גיד ... וזה מבואר"

ב שני פירושים ב"זבחתי"

ועתה נבוא לגמ' העומדת על אאחע"א לגבי נבילה -

גמרא פסחים (ריש לו.), "האוכל ... פטור"

תוס' (שם ד"ה האוכל)

חומש דברים

פרק יב

כ כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך פֶּאֶשֶׁר דְּבַר לֶךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בֶּשֶׂר כִּי תֵאָוֶה נִפְשֶׁךָ לֶאֱכֹל בֶּשֶׂר בְּכָל אֹת נִפְשֶׁךָ תֹאכַל בֶּשֶׂר. **כא** כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשום שְׁמוֹ שֵׁם וְזָבַחְתָּ מִבְּקֶרֶךָ וּמִצֵּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ כְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ וְאָכַלְתָּ בְּשַׁעֲרֶיךָ בְּכָל אֹת נִפְשֶׁךָ. **כב** אך כְּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת הַצִּי וְאֶת הָאֵיל כֵּן תֹאכְלֶנּוּ הַטֶּמָּא וְהַטְּהוֹר יִחַדְדוּ יִאֲכְלֶנּוּ.

רש"י

(כ) "כי ירחיב וגו'" - (חולין פד) למדה תורה דרך ארץ שלא יתאוה אדם לאכול בשר אלא מתוך רחבת ידים ועושר "בכל אות נפשך וגו'" - אבל במדבר נאסר להם בשר חולין אלא אם כן מקדישה ומקריבה שלמים (כא) "כי ירחק ממך המקום" - ולא תוכל לבוא ולעשות שלמים בכל יום כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם "וזבחת וגו' כאשר צויתך" - למדנו שיש צווי בזביחה היאך ישחוט והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה מסיני (כב) "אך כאשר יאכל את הצבי וגו'" - אינך מוזהר לאכלן בטהרה ...

פרק יד

כא לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשַׁעֲרֶיךָ תִתְנַנֶּה וְאָכַלָּה אוּ מִכֹּר לְנִכְרִי כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לֵה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תִבְשַׁל גְּדִי בְחֵלֶב אֱמוּ.

רש"י

"לגר אשר בשעריך" - גר תושב שקבל עליו שלא לעבוד ע"א ואוכל נבלות

חומש ויקרא

יא, לט וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאַכְלָה הִנֵּגְעַ בְּנִבְלָתָהּ וְטִמָּא עַד הָעֶרֶב.

יז, טו וְכָל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹאכַל נְבֵלָה וְטִרְפָּה בְּאֶזְרָח וּבְגֵר וּכְבָס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמֵּיִם וְטִמָּא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר.

כב, ח נְבֵלָה וְטִרְפָּה לֹא יֹאכַל לְטִמְאָהּ בָּהּ אֲנִי ה'.

רמב"ם

הל' איסורי ביאה

פרק יז

ח כלל גדול הוא בכל איסורים שבתורה שאין איסור חל על איסור אלא א"כ היו שני איסורין באין כאחת או שהיה האיסור האחד מוסיף דברים אחרים על אותו האיסור או אם היה כולל דברים אחרים עם איסור זה.

הל' מאכלות אסורות

פרק יז

א האוכל כזית מבשר בהמה שמתה או חיה שמתה או עוף שמת לוקה שנאמר לא תאכלו כל נבלה וכל שלא נשחטה כראוי הרי זו מתה ובהלכות השחיטה יתבאר השחיטה שהיא כראוי ושאינה כראוי.

ב אין אסור משום נבילה אלא מינים טהורים בלבד מפני שהן ראויין לשחיטה ואם נשחטו שחיטה כשרה יהיו מותרין באכילה אבל מינין טמאין שאין שחיטה מועלת בהן בין שנשחטה כראוי בין שמתה כדרכה בין שחתך בשר מן החי ממנה ואכלו אינו לוקה משום נבלה וטרפה אלא משום אוכל בשר טמאה.

מגיד משנה

... ובגמרא בפרק גיד הנשה (דף ק'): ברייתא רבי יהודה אומר יכול תהא נבלת עוף טמא מטמא בגדים בבית הבליעה ת"ל נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה מי שאיסורו משום בל תאכל נבלה יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל נבלה אלא משום בל תאכל טמאה והוכיחו ממנה בגמ' דר' יהודה סבר דאין איסור חל על איסור ומפני כך אין איסור נבלה חל על איסור טמא וכבר פי' רבינו שדעתו שאין איסור חל על איסור אלא באיסור בת אחת או כולל או מוסיף כנזכר פי"ז מהל' א"ב ואין כאן אחד מג' דרכים אלו ולפיכך אין איסור נבלה חל על איסור טמא וזה מבואר.

הל' שחיטה

פרק א

א מצות עשה שישחוט מי שירצה לאכול בשר בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל שנאמר וזבחת מבקרך ומצאנך, ונאמר בבכור בעל מום אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל, הא למדת שחיה כבהמה לענין שחיטה, ובעוף הוא אומר אשר יצוד ציד חיה או עוף וגו' ושפך את דמו מלמד ששפיכת דם העוף כשפיכת דם החיה.

ב והלכות שחיטה בכלן אחת הן, לפיכך השוחט בהמה או חיה או עוף מברך תחלה אקב"ו על השחיטה ואם לא בירך בין בשוגג בין במזיד הבשר מותר ...

ג דגים וחגבים אינן צריכים שחיטה אלא אסיפתן היא המתרת אותן, הרי הוא אומר הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם אסיפת דגים כשחיטת בקר וצאן, ובחגבים נאמר אוסף החסיל באסיפה לבדה, לפיכך אם מתו מאיליהן בתוך המים מותרין, ומותר לאכלן חיים.

ד זביחה זו האמורה בתורה סתם צריך לפרש אותה ולידע באי זה מקום מן הבהמה שוחטין, וכמה שיעור השחיטה, ובאי זה דבר שוחטין, ומתי שוחטין, והיכן שוחטין, וכיצד שוחטין, ומה הן הדברים המפסידין את השחיטה, ומי הוא השוחט, ועל כל הדברים האלו צונו בתורה ואמר וזבחת מבקרך וגו' כאשר צויתך ואכלת בשערך וגו' שכל הדברים האלו על פה צוה בהן כשאר תורה שבעל פה שהיא הנקראת מצוה כמו שביארנו בתחלת חבור זה.

פרק ד

יז כשהיו ישראל במדבר לא נצטוו בשחיטת החולין אלא היו נחרין או שוחטין ואוכלין כשאר האומות, ונצטוו במדבר שכל הרוצה לשחוט לא ישחוט אלא שלמים שנאמר איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור וגו' ואל פתח אהל מועד וגו' למען אשר יביאו וגו' וזבחו זבחי שלמים לה' וגו', אבל הרוצה לנחור ולאכול במדבר היה נוח.

יח ומצוה זו אינה נוהגת לדורות אלא במדבר בלבד בעת היתר הנחירה, ונצטוו שם שכשיכנסו לארץ תאסר הנחירה ולא יאכלו חולין אלא בשחיטה, וישחטו בכל מקום לעולם חוץ לעזרה שנאמר כי ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' אלהיך וגו', וזו היא המצוה הנוהגת לדורות לשחוט ואחר כך יאכל.

הל' ברכות

פרק יא

ב יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה, לפי שאדם חייב על כל פנים לעשות, ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב, וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה, וכל מצות עשה שבין אדם למקום בין מצוה שאינה חובה בין מצוה שהיא חובה מברך עליה קודם לעשייתה.

מנין המצוות (ריש משנה תורה)

קמו לשחוט בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל בשרן שנ' וזבחת מבקרך וכו'.

השגת הראב"ד " לשחוט בהמה חיה ועוף ואחר כך יאכל בשרן. " - א"א זה אין לו טעם ואולי לאו הבא מכלל עשה עשה.

קמט לבדוק בסימני בהמה שנ' זאת החיה אשר תאכלו מכל וכו'.

השגת הראב"ד "לבדוק בסימני בהמה. " - א"א כל לבדוק לבדוק אין להם טעם אלא משום לאו הבא מכלל עשה עשה.

ספר המצוות

והמצוה הקמ"ו היא שצונו לשחוט בהמה חיה ועוף ואחר ייאכל בשרן ושלא יהיה להן התר אלא בשחיטה לבד. והוא אמרו יתעלה (ראה יב) וזבחת מבקרך ומצאנך כאשר צויתך. ולשון ספרי וזבחת מה מוקדשין בשחיטה אף חולין בשחיטה כאשר צויתך מלמד שנצטוה משה על הושט ועל הקנה ועל רוב אחד בעוף ועל רוב שנים בבהמה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו וכל דקדוקיה במסכתא המחוברת לה כלומר מסכת חולין:

והמצוה הקמ"ט היא שצונו לבדוק בסימני בהמה וחיה והוא שיהיו מעלים גרה ושוסעים שסע ואז יהיה מותר לאכלן. והיותנו מצווין לבדוק אותן באלו הסימנים הוא מצות עשה והוא אמרו ית' (שמיני יא) זאת החיה אשר תאכלו. ולשון ספרא (רפ"ג) אותה תאכלו אותה באכילה ואין בהמה טמאה באכילה. כלומר הבהמה שהיה בה אלו הסימנים מותר לאכלה. ויורה זה שהבהמה שאין בה אלו הסימנים אינה מותרת באכילה. וזה לאו שבא מכלל עשה שהוא עשה, כמו שהוא שורש אצלנו (ע' לח וש"נ). ולכן אמרו אחר המאמר הזה אין לי אלא בעשה בלא תעשה מנין תלמוד לומר את הגמל וכו' כמו שנבאר במצות לא תעשה (קעב). הנה כבר התבאר שאמרו אותה תאכלו מצות עשה. והענין במצוה זו מה שזכרתי לך והוא שאנו מצווין לבדוק אלו הסימנים בכל בהמה וחיה ואז מותר לאכלן, והדין הזה הוא המצוה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת בכורות (ו - ז א) ובמסכת חולין (נט א, סג ב):